
دیدگاه‌هایی نو درباره‌ی قرآن کریم

دکتر محمد عبدالله دراز

شعیب علی خواجه

دیدگاه‌هایی نو درباره قرآن کریم

دراز، محمد عبدالله، ۱۸۹۴ - ۱۹۵۸ م.

Daraz, Muhammad Abd Allah

عنوان قرارداد: النبء العظیم نظرات

جدیده فی القرآن. فارسی

دیدگاه‌هایی نو درباره قرآن کریم

تهران: احسان، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۳۰۹ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۱۳۸-۰

شناسه افزوده: علی خواجه، شعیب،

۱۳۶۲ -، مترجم

کتابشناسی ملی: ۳۸۲۵۱۰۵

مؤلف: دکتر محمدعبدالله دراز

مترجم: شعیب علی خواجه

ناشر: احسان

چاپخانه: مهارت

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

تیراژ: ۲۰۰۰

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۱۳۸-۰

فهرست مطالب

۱۵	مقدمه مترجم
۱۷	تقدیم
۲۵	معرفی نویسنده و کتاب حاضر
۲۶	أ. مرد قرآن
۲۷	ب. از بزرگان مدرسه قرآن
۲۹	ج. معرفی مختصر کتاب پیش رو
۳۱	د. مقایسه رافعی با دزاز
۳۲	ه. اعجاز لغوی از دیدگاه سید قطب و دکتر دزاز
۳۵	و. شیوه دکتر دزاز در این کتاب
۳۶	ز. ویژگی های این کتاب
۳۹	دیدگاه شاگردان شیخ دزاز درباره این کتاب
۴۱	سخنان عالمان درباره کتاب حاضر
۴۹	مقدمه چاپ دوم
۵۱	مقدمه چاپ اول
۵۳	فصل اول: معانی واژه «قرآن» و تفاوت آن با حدیث قدسی و نبوی
۵۵	مفهوم لغوی واژه «قرآن» و «کتاب»
۵۶	دلیل نامگذاری قرآن کریم با دو اسم «قرآن» و «کتاب»

- ۵۷..... راز جاودانگی و عدم تحریف قرآن
- ۵۸..... ممکن نبودن تعریفی منطقی از قرآن
- ۵۹..... عناصر تعریف قرآن
- ۶۳..... فصل دوم: خاستگاه قرآن کریم و اثبات نزول آن با لفظ و معنا از جانب الله متعال
- ۶۵..... مقدمه
- ۶۵..... تبیین ادعا بر اساس آیات
- ۶۹..... گوشه‌ای از سیره پیامبر ﷺ در برابر قرآن کریم
- ۷۰..... قطع شدن وحی در حادثه «افک»
- ۷۱..... مخالفت قرآن کریم با سرشت پیامبر ﷺ و سرزنش شدید وی در برخی از مسائل جایز
- ۷۶..... توقف پیامبر ﷺ در فهم محتوای برخی از آیات تا نزول بیان آن‌ها
- ۷۶..... برخورد پیامبر ﷺ در مسئله حسابرسی بر اساس نیت‌ها
- ۷۸..... رفتار پیامبر ﷺ در صلح حدیبیه
- ۸۲..... روش پیامبر ﷺ برای فراگیری آیات در ابتدای وحی
- ۸۳..... گوشه‌ای از سیره پیامبر ﷺ
- ۸۹..... بخش اول: بررسی خاستگاه قرآن کریم
- ۹۴..... دخالت نکردن عقل در امور دینی و غیبی
- ۹۵..... یقین به اخبار آینده، تنها از طریق وحی
- ۹۶..... نمونه‌هایی از اخبار قرآنی
- ۹۷..... ا. اخبار مربوط به آینده اسلام
- ۱۰۴..... ب. اخبار مربوط به آینده مومنان
- ۱۱۰..... ج. اخبار مربوط به آینده دشمنان اسلام
- ۱۱۹..... بخش دوم: لزوم فراگیری قرآن توسط محمد ﷺ از یک معلم
- ۱۱۹..... بررسی این موضوع در مراکز بشری
- ۱۲۰..... ا. جستجو در میان افراد آمی

- ب. جستجو در میان عالمان ۱۲۰
- نام بردن از معلم بشری پیامبر ﷺ ۱۳۰
- حیرت و اضطراب مخالفان ۱۳۵
- کهنگی نظریه وحی نفسی ۱۳۶
- بخش سوم: بررسی خاستگاه قرآن کریم با توجه به شرایط ویژه وحی ۱۳۹
- پدیده وحی و تحلیل آن ۱۴۰
- آرام گرفتن با اکتشافات علمی معاصر ۱۴۵
- بخش چهارم: بررسی خاستگاه قرآن با توجه به آیات ۱۴۹
- جنبه‌های سه گانه اعجاز قرآن کریم ۱۵۲
- قرآن؛ معجزه‌ای لغوی ۱۵۳
- بررسی و پاسخ به شبه‌های موجود ۱۵۳
- کشف گوشه‌هایی از اسرار اعجاز ۱۷۶
- دو نگاه به پوسته سطحی لفظ قرآن کریم ۱۷۷
۱. زیبایی اثرگذاری به سبب تقسیم حرکت‌ها، ساکن‌ها، مدها و غنه‌ها ۱۷۷
۲. زیبایی تناسب در طبقه‌بندی حروف و تشکیل آنها از مجموعه‌هایی هماهنگ و متفاوت ۱۷۹
- ویژگی بیانی قرآن کریم ۱۸۲
- دیدگاه‌هایی درباره ماهیت بیان قرآن ۱۸۲
- بررسی قرآن با توجه به بندهند آن ۱۸۵
- تعادل در لفظ و رساندن معنای کامل ۱۸۵
- خطاب عام و خاص ۱۸۹
- مقاعد ساختن عقل و بهره‌مند نمودن عاطفه ۱۹۰
- وضوح و اختصار ۱۹۴

- ۱۹۶ ..... دقت بیان قرآنی
- ۱۹۷ ..... بررسی آیه‌ای از قرآن کریم
- ۲۰۶ ..... ایجاز همه‌ی آیات قرآن
- ۲۱۰ ..... نبود کلمه‌ای بیگانه و حرفی زاید در قرآن
- ۲۱۲ ..... دلیل وجود حرف «ک» در آیه: (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ)
- ۲۱۷ ..... ایجاز حذف روشن و زیبا
- ۲۱۸ ..... نمونه‌ای کاربردی از سوره یونس و انفال
- ۲۲۲ ..... نمونه‌ای دیگر
- ۲۲۴ ..... قرآن با توجه به سوره سوره‌اش
- ۲۲۴ ..... کثرت و یکپارچگی
- ۲۲۷ ..... گردآوری الفاظی پُر معنا با شرایطی گوناگون در عبارتی روان و استوار
- ۲۲۷ ..... سومین پدیده شگفت‌انگیز و ویژه تالیف قرآنی
- ۲۳۴ ..... استحکام و یکپارچگی ساختار قرآن
- ۲۳۸ ..... سوره بقره؛ نمونه‌ای از یکپارچگی و استحکام ساختار قرآن
- ۲۳۹ ..... هدف از انتخاب سوره بقره: توصیف جهت سوره و بیان یکپارچگی ساختار معنایی‌اش
- ۲۳۹ ..... لزوم دقت در کل سوره
- ۲۴۰ ..... قرآن و دارابودن مسائل گوناگون
- ۲۴۳ ..... حسن همجواری
- ۲۴۳ ..... توضیح مختصر و مفصل موضوعات سوره بقره
- ۲۴۴ ..... مقدمه در بیست آیه؛ آیات: ۱-۲۰
- ۲۴۴ ..... ا. تحریک گوش‌ها و تشویق دل‌ها
- ۲۴۴ ..... ب. اشاره و بیان هدف
- ۲۴۵ ..... ج. تأثیر قرآن بر مومنان
- ۲۴۶ ..... د. سخن از کافران
- ۲۴۷ ..... ه. سخن از منافقان

- و. تشابه در سخن گفتن از هر سه گروه ۲۴۸
- ز. تشبیه دو گروه کافر و منافق ۲۴۹
- فهم بخشی اسرار این تغییر ۲۵۶
- مقصد اول در پنج آیه؛ آیات: ۲۱-۲۵ ..... ۲۵۷
- ارکان سه‌گانه اعتقاد اسلامی ۲۵۷
- بازگشت به ابتدا در چهارده آیه؛ آیات: ۲۶-۳۹ ..... ۲۵۸
- شیوه قرآن در هدایت ۲۵۸
- بازگشت به مقصد اول و ارکان سه‌گانه‌اش به شیوه‌ای نو ۲۶۰
- مقصد دوم در صد و بیست و سه آیه؛ آیات: ۴۰-۱۶۲ ..... ۲۶۳
- چهار مرحله قرآن برای دعوت بنی اسرائیل ۲۶۳
- کلی‌گویی درباره بنی اسرائیل ۲۶۳
- جزئی‌گویی در مورد بنی اسرائیل ۲۶۴
- آگذشته یهود؛ آیات: ۴۹-۷۴ ..... ۲۶۴
- حلقه اتصال میان بخش اول و دوم؛ آیه ۷۴ ..... ۲۶۵
- ب. احوال یهودیان حاضر در دوران بعثت محمد ﷺ؛ آیات: ۷۵-۱۲۱ ..... ۲۶۶
- ج. احوال مسلمانان نخستین از زمان ابراهیم (علیه السلام)؛ آیات: ۱۲۲-۱۳۴ ..... ۲۷۰
- د. شرایط مسلمانان زمان بعثت؛ آیات: ۱۳۵-۱۶۲ ..... ۲۷۳
- مقصد سوم در پانزده آیه؛ آیات: ۱۶۳-۱۷۷ ..... ۲۷۷
- گام اول: اثبات یگانگی آفریدگار معبود ۲۷۷
- گام دوم: اثبات یگانگی فرمانده مورد اطاعت ۲۷۹
- گام آخر: بیان کلی قوانین دینی ۲۸۳
- مقصد سوم در صد و شش آیه؛ آیات: ۱۷۸-۲۸۳ ..... ۲۸۷

- ۲۸۷..... تفصیل شریعت پس از اصلاح عقیده
- ۲۸۸..... حلقه نخست؛ صبر
- ۲۸۸..... ا. صبر در هنگام قدرت؛ آیات: ۱۷۸-۱۸۲
- ۲۹۰..... ب. صبر در گرفتاری
- ۲۹۱..... ج. صبر در تنگدستی
- ۲۹۳..... تفریح و استراحت؛ آیات: ۲۰۴-۲۱۴
- ۲۹۳..... حلقه دوم؛ وفای به عهد
- ۲۹۴..... امور مربوط به خانواده یکپارچه؛ آیات: ۲۱۵-۲۳۷
- ۲۹۶..... حلقه سوم: برپاداشتن نماز و پرداخت زکات و صدقه؛ آیات: ۲۳۸-۲۷۴
- ۳۰۳..... آیات: ۲۷۵-۲۸۳
- ۳۰۵..... مقصد چهارم؛ آیه: ۲۸۴
- ۳۰۵..... بیان موضوع احسان پس از مسئله ایمان و اسلام
- ۳۰۶..... خاتمه؛ آیات: ۲۸۵-۲۸۶
- ۳۰۹..... نتیجه گیری

مقدمه مترجم^۱

الحمد لله الذي جعل القرآن نوراً لا يطفأ مصباحه، وسراجاً لا يخبو توقده، ومنهجاً لا يضلُّ سالكه، وفرقاناً لا يخمد برهانه، وتبياناً لا تُهدم أركانه، وشفاء لا تُخشى أسقامه، وعزّاً لا يهزم انصاره، وحقّاً لا يخذل أعوانه، والصلاة والسلام على مَنْ أحيا بهديه أمة كانت عدماً، فأصحت بالقرآن علماً، يهتدى بها الضالون، ويرجع بهديها العاصون، وعلى آله وصحبه وأتباعه... أما بعد:

از ابتدای نزول قرآن تا به امروز، مسئله حیاتی بودن قرآن کریم مورد تاکید دینداران بوده و آنان منبع وحی را فقط الله ﷻ دانسته‌اند، اما منکران نبوت، آن را بافته‌های ذهنی پیامبر ﷺ و یا القانات دیگران معرفی کرده و حتی برخی از اندیشمندان به ظاهر مسلمان معاصر نیز پدیده وحی را تجربه نبوی یا تجربه دینی دانسته و همواره شبهه‌هایی را علیه متن قرآن مطرح می‌نمایند تا آن را بشری جلوه دهند.

به عبارتی دیگر مخالفان عصر رسالت، پیامبر ﷺ را به سحر، انترا و اسطوره‌گویی متهم می‌کردند و در این دوره نیز خاورشناسان و پیروانشان ادعا دارند که قرآن مجید، لفظ و سخن محمد ﷺ است.

اما روشن است که تمام ادعاها و گفته‌هایشان، برداشت‌هایی شخصی با دلیل‌هایی مست و بی‌پایه است، زیرا شواهد تاریخی و آیات قرآن بیانگر آن است که پیامبر ﷺ،

تابع وحی بوده و وحی، تجربه‌ی او نیست؛ همچون اتفاق مسلمانان، آیات قرآن کریم؛ مانند آیات: ۱۱۴ سوره «طه»، ۱۵ سوره «یونس»، آیه ۶ سوره «نمل» و آیه ۱۰۳ سوره «نحل»، و نیز دلایلی؛ همچون اُمی بودن پیامبر ﷺ و اعجاز و بلاغت قرآن کریم. دانشمندان اسلامی همواره تلاش نموده‌اند که الهی بودن قرآن را اثبات کرده و شبهات موجود در این باره را برطرف سازند. استاد محمد عبدالله دراز رحمته نیز یکی از آن دانشمندان بزرگ معاصر بود که در این زمینه تحقیقات ارزشمندی ارائه کرد. وی در کتاب «النبأ العظيم؛ نظرات جدیدة فی القرآن الکریم» با دلایل عقلی و نقلی ثابت می‌کند که قرآن، کلام الله جل جلاله است.

از آنجا که در متن کتاب توضیحاتی کافی در مورد کتاب و نویسنده‌اش داده شده، به همین اندازه اکتفا می‌شود و اکنون ترجمه فارسی این کتاب گرانبها تقدیم علاقه‌مندان و پژوهندگان علوم قرآنی می‌گردد و امید است که آنان بهره برده و مترجم را از کاستی‌های موجود آگاه سازند.

و لِلّٰهِ الْحَمْدُ اَوَّلًا وَّ اٰخِرًا عَلٰی مَا اَنْعَمَ بِهٖ عَلَيْنَا مِنَ التَّوْفِیْقِ فِی جَمْعِ هٰذَا الرُّطْبِ وَّ الْیَابِسِ وَّ اِخْرَاجِهٖ، فَاِنْ اَحْسَنًا فَهٗوَ فَضْلُ اللّٰهِ مِنْ حَيْثُ لَمْ نَحْتَسِبْ، وَاِنْ اَسَاْنَا فَهٗوَ مِنْ اَنْفُسِنَا عَالِمِیْنَ بِاَنَّهُ لَیْسَ اَوَّلُ خَطَاٍ وَّ قَعٍ فِیهِ الْاِنْسَانُ، لِاَنَّ الْکَمَالَ لِلّٰهِ وَحْدَهٗ.

معرفی نویسنده و کتاب حاضر

حمد و سپاس معبودی را که دین را برایمان، کامل، نعمت را بر ما، تمام و اسلام را به عنوان دین برای ما برگزید. و درود و سلام بر سرورمان محمد ﷺ؛ کسی که الله متعال به او سخنانی جامع و حکمت بخشید. همچنین درود و سلام بر آل و اصحاب او و تمامی کسانی که پیرو راه او هستند.

اما بعد...

افتخاری بزرگ نصیب شد که نشر «دارالعلم» - الله تعالی آن را برای خدمت به اسلام حفظ فرماید - از من درخواست نمود تا درباره این کتاب، مطالبی بنویسم. کتابی که چندین مرتبه چاپ شده و مورد پذیرش قرار گرفته است. برخی از کتاب‌ها را یک مرتبه می‌خوانی و برخی را نیز چندین بار، اما کتاب‌هایی هستند که همچون بهشت می‌مانند؛ بدین معنا که با ورود اولیه، دوست داری تا ابد در آن بمانی، و چون از آن خارج شوی، می‌خواهی دوباره بازگردی، بلکه هر دفعه که آن کتاب را می‌خوانی، معانی جدیدی درمی‌یابی. چنانچه امیرالشعراء - احمد شوقی - درباره قرآن کریم می‌گوید: کَلَّمَا أَخْلَقْتُهُ جَدَّدْتَنِي:

هر اندازه آن را کهنه کردم، آن مرا تجدید نمود؛ یعنی هر چه بیشتر قرآن را بررسی نمودم و خواندم، معانی تازه‌تری به من بخشید.

کتاب «النَّبأ العظیم» یکی از آن کتاب‌هاست؛ کتابی با حجمی اندک و دانشی فراوان، کتابی با ارزش، با فواید بسیار، نتایجی پسندیده و تأثیری عمیق. از شگفت‌انگیزترین کتاب‌ها در زمینه پژوهش‌های قرآنی که علامه محمد عبدالله

دراز رضی الله عنه آن را نوشت؛ فردی که الله تعالی برایش توفیق و استواری را در هر آنچه نوشت و درباره اسلام و دعوتش منتشر نمود، مقدر کرده بود. و این به برکت اخلاص و تلاش فراوان وی برای خدمت به دو منبع اسلام - قرآن و سنت - بود.

۱. مرد قرآن

محمد عبدالله دراز، با ایمان و اندیشه زندگی کرد. عشق به قرآن کریم را از پدرش - علامه محقق شیخ عبدالله دراز - فراگرفته بود. پدرش به وی توصیه نمود تا در هر روز، شش جزء از قرآن مجید را تلاوت کند و او نیز در هیچ روزی این کار را ترک نکرد. اکثر اوقات در حال قرائت قرآن بود و با تفکر، این ورد روزانه را انجام می‌داد. در نتیجه، این عمل بصیرتش را روشن ساخت و با والاترین و دلچسب‌ترین توشه، وی را مدد نمود.^۱

زندگی محمد عبدالله دراز همراه قرآن همچون زندگی قلبی مشتاق و شیفته به آن بود و نیز عقلی که در هر کار مفیدی از قرآن بهره می‌جست و با نور آن، ابتدا و انتهای راهش را می‌شناخت. او ایمان داشت که شایسته‌ترین کار برای پژوهشگران و بهترین میدان برای مسابقه، بررسی کتاب الله، تفکر در گره‌های قرآن، آشکار نمودن علوم و اعجازش، دفاع از حریم و از بین بردن شک و شبه‌های موجود درباره آن است. قرآن کریم، دریایی است که عمقش دانسته نمی‌شود، مرواریدهایش تمام نمی‌گردد و عجایبش پایانی ندارد. شایسته است که عمر بشر در بحث از آن تمام شود و نسل‌ها مشغول آن گردند.

چنین بود ایمان مرد قرآن؛ مردی که از کودکی دانسته و یقین کرده بود که زندگی در پرتو قرآن کریم، نعمت است؛ نعمتی که باعث برکت عمر و تقویت ایمان می‌شود. محمد عبدالله دراز در مقدمه این کتاب، از پروردگارش می‌خواهد تا او را از برترین وارثان قرآن بگرداند؛ کسانی که به ریسمان هدایت قرآن چنگ زده، برای دفاع از آن آماده‌اند و روز رستاخیز زیر پرچم قرآن در لشکر پیشوای گرامی محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله برانگیخته می‌شوند.

۱ - محمد رجب بیومی، النهضة الإسلامية فی سیر أعلامها المعاصرين.

آری محمد عبدالله دزاز، زبانی بود که با یاد الله، تلاوت قرآن کریم و تدبر در آیاتش، تر و تازه بود. در نتیجه صدایی شیرین برای هر گوشی گشت که کلام الله را می‌شنید. دانشمند قرآن که با حکمت قرآنی و موعظه حسنه همراه بود. انسانی که سخنانش بر دل‌ها تأثیر می‌گذاشت و روح را پالایش می‌کرد.

کتاب منحصر به فرد او «النبأ العظيم»، پژوهشی از این روح با ایمان است؛ روحی که در زوایای دلش جاری بود و دلی که با قرآن کریم، آباد گشت. همچنین میوه رسیده‌ی عقل درخشان او بود که روی به آیات قرآن آورده و هر آنچه شایسته تدبر بود را به وی بخشید. دکتر محمد عبدالله دزاز، نقل صحیح را با عقل سالم، گرد آورد، از میراث گذشته بهره گرفت و از زمانه خویش نیز غافل نشد. از این رو [دانش] قدیم و جدید را با بینشی که فهم دین را تجدید نماید، گرد آورد تا دوباره مسلمانان احیا گردند و با نزدیک‌تر شدن به حقیقت، کمتر مورد نقص و ایراد قرار گیرند.

ب. از بزرگان مدرسه قرآن

با توجه به مطالب مطروحه، روشن شد که محمد عبدالله دزاز یکی از بزرگان مدرسه قرآن است؛ مدرسه‌ای که با غرب مادی گرا روبرو شد و اصالت فکر و حقیقت فرهنگ اسلامی را حفظ نمود. از این رو شباهت‌های فراوانی در افکار، روح و شیوه فراگیری از قرآن کریم، میان دکتر دزاز و امام شهید -بی‌ذن الله- حسن البنا «۱۹۰۶ - ۱۹۴۹م»، علامه فیلسوف محمد اقبال «۱۸۷۷ - ۱۹۳۸م»، امام عبدالحمید بن بادیس «۱۸۸۹ - ۱۹۴۰م»، علامه مودودی «۱۹۰۳ - ۱۹۷۹م»، مالک بن نبی «۱۹۰۵ - ۱۹۷۳م» و دیگر بزرگان مدرسه قرآن وجود دارد.

محمد عبدالله دزاز در این مدرسه مانند دیگر بزرگانش، با صفای عقل و ایمان قلبی، شعله‌ور و در جستجوی حقی بود که آسمان‌ها و زمین براساس آن استوار و رسولان و انبیاء (علیهم‌السلام) با آن مبعوث شده‌اند. به دنبال تحریک امت اسلامی بود؛ تحریکی که سبب تمدن و پیشرفت نسل‌ها و نپذیرفتن آلودگی‌ها و بدی‌ها گردد، و امتی که در راه دین و اخلاق جانفش را فدا سازد.

محمد عبدالله دَرّاز در هر صفحه‌ای که می‌نویسد، اشاره می‌کند که دانش‌آموز قرآن است و استادش - قرآن کریم - او را چنان آموزش داده که هستی را با دیدی ایمانی و جامع می‌نگرد و به عقلش چنان درخششی بخشیده که به ماورای اشیاء نفوذ کرده و سیر زندگی را تفسیری کامل می‌کند به گونه‌ای که جهان آشکار و پنهان را مشاهده می‌نماید.

استاد علامه انور جندی رحمته این موضوع را تایید کرده و می‌گوید: «محور تمامی پژوهش‌های دکتر دَرّاز، اصلی واحد - قرآن - است. وی در ارتباط با فکر معاصر تلاش می‌کند تا دیدگاه قرآن را در تمامی مسائل بیان نماید؛ از جمله در زمینه اخلاق، مقایسه میان ادیان، اقتصاد، قانون و .... بنابراین قرآن، محوری است که دکتر دَرّاز به آن تکیه دارد، در پرتو آن به تحقیق می‌پردازد و هر آنچه از علوم انسانی در آن می‌یابد را به روشنی بیان می‌کند.

علاوه بر این، اسلام را در اسلوبی شگفت‌انگیز و تعبیری استوار برای غرب ارائه می‌دهد به گونه‌ای که مورد پذیرش عقول غرب قرار گیرد؛ عقلی که با ابزار و اصطلاحات علمی، مانوس است. اساس کار وی در این زمینه، فهم عمیق قرآن، تدبری شگفت‌انگیز در آن، توان تبلیغ عبارات با بهترین زبان و توانایی فراوان در ارائه مثال‌هایی برای عقول غربی است.^۱

از این رو آثار ارجمندش؛ از جمله: «النبا العظیم»^۲، «مدخل إلى القرآن الکریم»، «دستور الأخلاق فی القرآن»، «ثیابک فطهر» و ... را نوشت تا بر باورمان بیفزاید به اینکه شخصیت ما قرآنی و محمدی است و اینکه قرآن، کتاب زندگی و زندگان است و بر جهان امروز - جهانی که در کشمکش‌هایش از نفس افتاده، غرق در گناهان است و راه عزت و آسایش را گم نموده - واجب است تا به آیات الهی گوش دهد و در نتیجه با هدایت آن، راه یابد و تنها به معرفی تعالیمش اکتفا نکند و شبه‌هایی متناقض درباره آن مطرح نسازد.

۱- انور جندی، أعلام الدعوة و الفكر، مكتبة الأنجلو المصرية، ص ۱۹.

۲- کتاب حاضر.

﴿يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَن يُنِيرَهُ﴾

نوره و ولو كره الكفرون (توبه: ۳۲)

«می‌خواهند نور الله را با سخنان خویش خاموش کنند، ولی الله ﷻ نمی‌گذارد تا نور خود را کامل کند هر چند کافران را خوش نیاید.»

ج. معرفی مختصر کتاب پیش‌رو

این کتاب چراغی است که راهی استوار را برای بررسی قرآن کریم هموار می‌سازد. دلیلی روشن بر الهی بودن مصدرش، درخششی فروزان از شعله‌های اعجاز بیانی آن، تفسیری محکم، جرعه‌ای ناب از آن دریا، شعاعی از آن خورشید منور با نور الله، حقیقتی الهام شده از گنجینه علم واقعی قرآن و ترجمه‌ای معنوی و جوشان از فراوانی آن خبر یقینی بسیار بزرگ.

از این‌رو جایگاهی رفیع در دانشگاه‌های عربی و اسلامی به دست آورد. استاد گرامی دکتر محمد رجب البیومی در کتاب ارزشمندش «خطوات التفسیر البیانی للقرآن الکریم» در این‌باره سخنانی دارد که حیف می‌دانم خواننده محترم را از مطالعه آن محروم سازم...

وی در این‌باره می‌گوید: «... اما درباره استاد ارجمندمان دکتر محمد عبدالله دزازه رحمه الله باید عرض شود که دانش‌آموزان فراوانی در دانشکده‌های اصول الدین، زبان عربی و دارالعلوم برای تحلیل و شرح اسرار بیانی قرآن کریم به صورتی روشن و عالی دارد که چشمه‌های صاف آن از زبان و بیان استاد دزازه سرچشمه می‌گیرد. کتاب «النبأ العظیم» علاوه بر جایگاه والایش فقط مقدار کمی از آن را داراست. زیرا در کلاس درس، بسیاری از معانی زیبا را بیان می‌فرمود و در این کتاب وجود ندارد.

شاید حاضرگویی وی باعث می‌شد تا فی‌البداهه و نیندیشیده، معانی زیبایی را بیان کند و در زمان خلوت برخی از آنها را ثبت نماید.